

4^ο ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Διοργάνωση : Π.Ε.Σ.Ε.Α.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : Χαράλαμπος Συμεωνίδης, Νηπιαγωγός Ειδικής Αγωγής

ΘΕΜΑ : “Ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες στη γενική εκπαίδευση σε Τμήματα Ένταξης”

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σήμερα όσο ποτέ, είναι ανάγκη να εξαντλήσουμε όλα τα περιθώρια που μας δίνονται, σαν εκπαιδευτικοί και σαν πολίτες, ώστε να αξιοποιηθεί κάθε ευκαιρία για την ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην εκπαίδευση και γενικότερα στην κοινωνία. Κάθε άτομο, όσο αυτό είναι εφικτό, μπορεί να προσφέρει κάτι από τις ικανότητές του, ώστε να σταθεί με αξιοπρέπεια στο κοινωνικό σύνολο.

Απαιτείται μεγάλη προσπάθεια για την επίτευξη της ένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στη γενική εκπαίδευση. Σήμερα όμως, τουλάχιστον για τον χώρο της προσχολικής αγωγής, διαφαίνεται μια σοβαρή προσπάθεια γι' αυτό, στα πλαίσια των ημερήσιων προγραμματικών δραστηριοτήτων με γνώμονα την διαθεματικότητα. Βέβαια αυτή αντικατοπτρίζει σ' ένα βαθμό τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης (multiple intelligences) του Gardner, η οποία δεν θα πρέπει να μείνει αναξιοποίητη.

Τα ζητήματα που καλείται να αντιμετωπίσει ο εκπαιδευτικός, είναι πολυποίκιλα και πολύμορφα, τα οποία μπορεί να τα ξεπεράσει μέσα από ένα ευρύ φάσμα συνεργασιών με όλους τους εμπλεκόμενους. Για τον κατάλληλο σχεδιασμό ενός παρεμβατικού προγράμματος απαιτείται η αξιολόγηση των ικανοτήτων και αδυναμιών του εκπαιδευόμενου σ' όλους τους τομείς. Χωρίς την αξιολόγηση είναι αδύνατο να τεθούν στόχοι, ώστε να σχεδιαστούν, τα εξατομικευμένα τουλάχιστον, προγράμματα παρέμβασης. Από αυτά τα προγράμματα είναι αδύνατο να απουσιάζουν οι νέες τεχνολογίες γιατί τότε δεν μπορούμε να μιλάμε για ένταξη στις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις.

Είναι παραδεκτό ότι κατά τη διάρκεια της βρεφικής και νηπιακής ηλικίας συντελείται η μάθηση. Η νηπιακή ηλικία (μέχρι τα 6 χρόνια) είναι κρίσιμη για την εξέλιξη του παιδιού. Είναι μια κρίσιμη περίοδος τόσο για τα α.μ.ε.ε.α. όσο και για τις οικογένειές τους. Τα α.μ.ε.ε.α. λόγω της ιδιαιτερότητάς τους, είναι αυτονόητο να δυσκολεύονται από τη

διαδικασία της μάθησης. Για να αντιμετωπιστούν οι περιπτώσεις αυτές απαιτείται πρώιμος εντοπισμός, διάγνωση και τελικά παρεμβατικά προγράμματα, προσφέροντάς τα έτσι ένα καλό ξεκίνημα. Έτσι μόνο τα α.μ.ε.ε.α. θα γίνουν άτομα ικανά, όχι μόνο στη σχολική επίδοση, αλλά και στην κοινωνική προσαρμογή.

Η εξέλιξη της επιστήμης δίνει νέες προοπτικές για την αξιοποίηση των α.μ.ε.ε.α., τόσο σε πρώιμο παρεμβατικό πλαίσιο, όσο και σε πλαίσιο κοινωνικής προσφοράς. Θεωρώ πως η κοινωνία μας, είναι αρκετά ευαισθητοποιημένη προς την κατεύθυνση της ένταξης των α.μ.ε.ε.α. , αρκεί να την αφουγκραστούμε στηρίζοντας τα α.μ.ε.ε.α., αρχής γενομένης από το χώρο του νηπιαγωγείου.

Ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες (α.μ.ε.ε.α.) στη γενική εκπαίδευση σε Τμήματα Ένταξης.

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Για την ειδική αγωγή στην Ελλάδα , θα λέγαμε , πως μόνο τα τελευταία χρόνια άρχισε ουσιαστικά να ενδιαφέρεται η πολιτεία, με διάφορες παρεμβάσεις ή με νομοθετικά διατάγματα. Δεν μπορώ να ισχυριστώ ότι έχουν λυθεί όλα τα προβλήματα , αλλά έγινε κάτι περισσότερο από τις προηγούμενες δεκαετίες. Ίσως γιατί τα τελευταία χρόνια άρχισε το κοινωνικό status να μεταλλάσσεται σ' ένα περισσότερο ευαισθητοποιημένο οργανισμό (τουλάχιστον φαινομενικά). Άρχισε να γίνεται αντιληπτό από την κοινωνία πως τα α.μ.ε.ε.α. είναι συνάνθρωποι και συνοδοιπόροι μέσα στην κοινή πορεία της ζωής.

Η επιστήμη και κατά κύριο λόγο η παιδαγωγική επιστήμη, έχει διευρύνει τις διαπιστώσεις της και τα συμπεράσματά της σε τομείς που αφορούν την πρόληψη, την παρέμβαση, την αντιμετώπιση καταστάσεων (προβληματικών ή όχι), στις οποίες εμπλέκονται όχι μόνο τα α.μ.ε.ε.α., αλλά όλα γενικότερα τα άτομα. Τα είδη των προβλημάτων που συναντούμε στο χώρο του σχολείου γενικότερα, είναι σ' όλους γνωστά (όρασης, ακοής, Ν.Κ., δυσλεξίας, μαθησιακών δυσκολιών κλπ.). Αυτό που έχει βαρύνουσα σημασία είναι οι ποιοτικές διαφοροποιήσεις που υπάρχουν μεταξύ των περιπτώσεων. Κοινό όμως σημείο, που αποτελεί και σημείο εκκίνησης, είναι η απαίτηση μιας σωστής, προσεκτικής και διευρυμένης αξιολόγησης, όπου θα πρέπει να αξιολογείται όλο το φάσμα των ικανοτήτων των α.μ.ε.ε.α. Έτσι συμπληρώνεται και σχηματίζεται το προφίλ του ατόμου, προφίλ που θα αποτελέσει το μοχλό ανάπτυξης ενός κοινού προγράμματος και ενός εξατομικευμένου προγράμματος παρέμβασης. Σ' αυτό το σημείο της δημιουργίας του προφίλ του εξεταζομένου, σημαντικότερο απ' όλα είναι τα θετικά στοιχεία που εκπέμπει, διότι αυτά θ' αποτελέσουν τη βάση δράσης για την κοινωνική ένταξη των α.μ.ε.ε.α., θ' αποτελέσουν τον κοινό παρονομαστή για τη δημιουργία κλίματος ικανοτήτων, εμπιστοσύνης και εντέλει αποδοχής τους στην υπόλοιπη ομάδα.

Η συλλογή των πληροφοριών για κάθε α.μ.ε.ε.α. από τον δάσκαλο, εκτός από τις γνωστές πηγές (ΚΔΑΥ ή άλλες διαγνωστικές ομάδες), θα πρέπει να επεκταθεί και στο χώρο της οικογένειας. Πάντοτε, μέσα σ' ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας. Η αντιμετώπιση των όποιων προβληματικών καταστάσεων δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στο χώρο των σχολικών δραστηριοτήτων, αλλά θα πρέπει να επεκτείνεται και στο χώρο της οικογένειας. Μέσα από αυτόν τον χώρο καλείται ο δάσκαλος να αντλήσει κάθε πληροφορία που νομίζει ότι θα του φανεί χρήσιμη στην εκτέλεση του έργου του. Μέσα απ' αυτήν θα αντλήσει πληροφορίες κυρίως συμπεριφοράς, αλλά και ενδιαφερόντων του α.μ.ε.ε.α. . Τέλος τέλος στην διαδικασία του παρεμβατικού του έργου είναι απαραίτητο να συμμετέχει και η οικογένεια, ως μια συνέχεια ορισμένων δραστηριοτήτων.

Ο πρωταρχικός σκοπός και στόχος είναι η επικοινωνία με τους γονείς (όχι μόνο του α.μ.ε.ε.α.) , αλλά και των υπολοίπων, εφόσον μιλάμε για τα τμήματα ένταξης. Η επικοινωνία αυτή θ' αποτελέσει τον συνδετικό κρίκο μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων μελών και κατ' επέκταση με όλη την κοινωνία. Όχι όμως να μείνει εγκλωβισμένη στα στενά και στεία όρια της απλής ενημέρωσης ή της παροχής πληροφοριών. Χρειάζεται ενεργή

παρουσία και ενεργητικότητα ώστε να ληφθούν όλα εκείνα τα μέτρα, που θα βοηθήσουν να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την αναγνώριση των ικανοτήτων των α.μ.ε.ε.α

Το θέμα όμως της ένταξης των α.μ.ε.ε.α. είναι αυτό που ενδιαφέρει πρώτιστα όλους τους εκπαιδευτικούς, το πώς θα λειτουργήσουν αυτά τα άτομα μέσα στην ομάδα. Λόγω όμως της θέσης μου , ως νηπιαγωγού σε τμήμα ένταξης, θα έλεγα πως το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης το φέρουν ειδικότερα οι νηπιαγωγοί. Διότι αυτοί είναι οι πρώτοι ή από τους πρώτους που συναντά ένα άτομο, ένα παιδί. Αυτοί είναι οι πρώτοι που θα κληθούν να ασκήσουν και να εφαρμόσουν την παρέμβασή τους. Είναι από τους πρώτους που θα συναντήσουν τα α.μ.ε.ε.α. και μιλώ για μια ουσιαστική παιδαγωγική συνάντηση, μια καθοριστική συνάντηση για όλη τη ζωή τους. Αποτελούν ίσως , τον πρώτο συνδετικό κρίκο μεταξύ του κόσμου του εαυτού τους και της οικογένειας, με αυτό της ομάδας των υπολοίπων παιδιών και της κοινωνίας. Για το λόγο αυτό συχνότερα θα χρησιμοποιώ τον όρο “νηπιαγωγός” , εννοώντας και γενικότερα τον εκπαιδευτικό.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

“Για τον κατάλληλο σχεδιασμό ενός προγράμματος εκπαιδευτικής παρέμβασης χρειάζεται η σωστή αξιολόγηση των δυνατοτήτων και αδυναμιών του επικείμενου εκπαιδευόμενου σε όλους τους τομείς. Χωρίς την σωστή αξιολόγηση είναι σχεδόν αδύνατο για τον εκπαιδευτή να θέσει στόχους, να σχεδιάσει παρεμβατικά προγράμματα ή να χρησιμοποιήσει σωστές μεθόδους και κατάλληλα μέσα υλοποίησης κατά την εκπαίδευση. Με τον όρο "αξιολόγηση" στα πλαίσια της εκπαίδευσης ατόμων με ειδικές ανάγκες εννοείται η συστηματική διαδικασία συγκέντρωσης εκπαιδευτικά σημαντικών πληροφοριών, με στόχο τη λήψη νομικών και διδακτικών αποφάσεων, σχετικά με την παροχή υπηρεσιών ειδικής αγωγής.”¹

Το εξατομικευμένο πρόγραμμα παρέμβασης προϋποθέτει την καλή γνώση των ικανοτήτων και αναγκών του παιδιού, που όπως προανέφερα, δεν στηρίζεται μόνο στις πληροφορίες των αρμοδίων υπηρεσιών, αλλά και σε άμεσες πληροφορίες από τους γονείς. Γι’ αυτό καλό θα ήταν κάθε νηπιαγωγός να είχε το δικό του ερωτηματολόγιο (όχι στατικό) για συλλογή πληροφοριών.

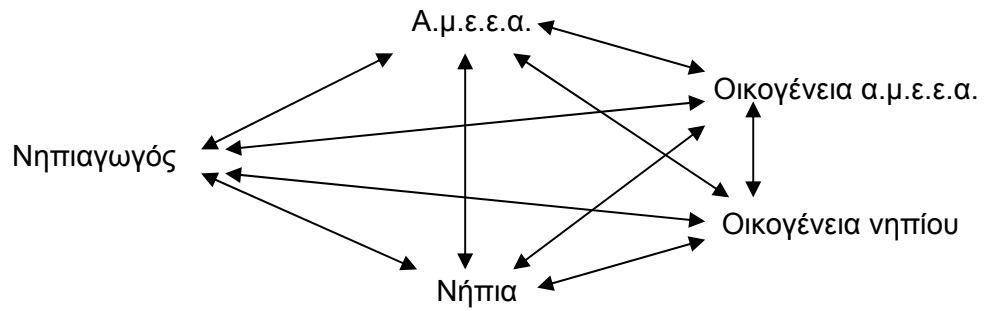
“ Η πρώτη και πιο λεπτή φάση έγκειται στο να καθορίσουμε τις τωρινές δυνατότητες του παιδιού. Πριν κάνουμε το πρόγραμμα, είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε ακριβώς τι μπορεί και τι δεν μπορεί να κάνει σήμερα το παιδί. Αλλιώς κινδυνεύουμε να διαλέξουμε έργα που αντιστοιχούν σε ικανότητες που έχει αποκτήσει κιόλας το παιδί και να καθυστερήσουμε έτσι την όλη διαδικασία μάθησης. Αν, αντίθετα, υπερεκτιμήσουμε τις δυνατότητες του παιδιού, θα του προτείνουμε έργα για τα οποία δεν είναι ακόμη έτοιμο.”²

Οι εμπειρίες και το γνωστικό αντικείμενο του κάθε παιδιού αποτελούν χρήσιμο υλικό στον/στην νηπιαγωγό για επεξεργασία, ώστε να υποστηριχθεί η ενεργητική συμμετοχή του σε δραστηριότητες. Η διαθεματικότητα και τα σχέδια εργασίας που προτείνει το νέο αναλυτικό πρόγραμμα (ΔΕΠΠΣ) για το νηπιαγωγείο, αποτελεί πόλο για την προσέγγιση της γνώσης, μα κυρίως για την εμπλοκή κάθε παιδιού σε δραστηριότητες συμβατές πάντοτε με τα ενδιαφέροντά του, με κύριο παράγοντα την ενεργή συμμετοχή του.

Μετά λοιπόν τη συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών από τον/την νηπιαγωγό ή όσων τελικά στοιχείων έχει στη διάθεσή του/της, προχωρά στο σχεδιασμό προγραμμάτων παρέμβασης. Αυτά τα προγράμματα, εφόσον πρόκειται για τμήματα ένταξης, σχεδιάζονται και εκπονούνται πάντοτε σε συνεργασία με τον/την νηπιαγωγό του τυπικού τμήματος. Στην περίπτωση αυτή κρίνω αναγκαία την εξειδίκευση και του/της νηπιαγωγού αυτού του τμήματος. Τα προγράμματα παρέμβασης κινούνται σε τρεις άξονες. Αυτών της κοινής ομάδας, της κοινής πορείας εξέλιξης των δραστηριοτήτων, αυτόν της εξειδικευμένης εξατομικευμένης παρέμβασης με το α.μ.ε.ε.α. και τέλος τον οικογενειακό άξονα (οικογένεια α.μ.ε.ε.α., οικογένεια νηπίου). Κοινός παρονομαστής όλων των παραπάνω είναι η επικοινωνία και η αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών που απαρτίζουν τον κάθε άξονα. Η σωστή σε βάση επικοινωνία, θα βοηθήσει σημαντικά και καθοριστικά την αποφυγή προβλημάτων, όπως φόβος, έλλειψη λεκτικής επικοινωνίας και γενικότερα αποφυγή αρνητικής συμπεριφοράς. Με την υλοποίηση των παραπάνω επιτυγχάνεται μια συνεργατική παρέμβαση, που καθιστά εύκολο το έργο τόσο του εκπαιδευτικού όσο και το έργο των γονέων.

¹ <http://disabled.gr/gr-arts/29praktikhaskhsh.html>

² Β.Τζόνσον- Ρ.Βέρνερ. Οδηγός ανάπτυξης για προβληματικά παιδιά.. Αθήνα 2002 Εκδόσεις Καστανιώτη. Σελ.37

Σχήμα 1 Συνεργατική παρέμβαση

Φυσικά δεν εννοώ με το παραπάνω σχήμα πως η συνεργατική παρέμβαση είναι ένα κλειστό σύστημα, ξεκομμένο από την κοινωνία. Απεναντίας, ήδη από μόνη της αποτελεί ένα σύστημα μέσα στο υπερσύστημα της κοινωνίας. Αποτελεί την πηγή πληροφοριών, ερεθισμάτων και δραστηριοτήτων για την ένταξη των α.μ.ε.ε.α. στο κοινωνικό σύνολο.

Η κοινωνική ανισότητα ή η ισότητα σε μια ομάδα νηπίων εξαρτάται πρώτιστα από τον ίδιο τον/την νηπιαγωγό. Αυτός/ή είναι ένας ιδιότυπος, ισότιμος, "αρχηγός", είναι ο πρώτος μεταξύ ίσων, όπως συνηθίζεται να λέγεται. Είναι σημαντικό να θεωρεί και να βιώνει τον εαυτό του/της ως ισότιμο μέλος της ομάδας, διότι έτσι θα αναπτυχθούν κίνητρα για μάθηση. Μάθηση όμως σε δυο επίπεδα, ένα για τον εαυτό του/της και ένα για την υπόλοιπη ομάδα. Μέσα από την οργάνωση των δραστηριοτήτων της ομάδας, πάντοτε πρέπει να υπάρχει διπλός στόχος, με ένα όμως κεντρικό σημείο, που αποτελεί και την αφετηρία κάθε δραστηριότητας. Η μάθηση είναι κοινό σημείο, μάθηση πρώτα για τον/την ίδιο/α, για εμπλουτισμό των γνώσεων του/της, έναν ασταμάτητο αγώνα για μάθηση μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία και δεύτερον μάθηση και εμπλουτισμό των γνωστικών αντικειμένων των υπολοίπων μελών της ομάδας. Οι σχέσεις της μάθησης πρέπει να είναι αμφίδρομες. Αν ο δάσκαλος δεν μαθαίνει από τα παιδιά, τότε νομίζω πως και τα παιδιά δεν μπορούν να μάθουν από τον δάσκαλο.

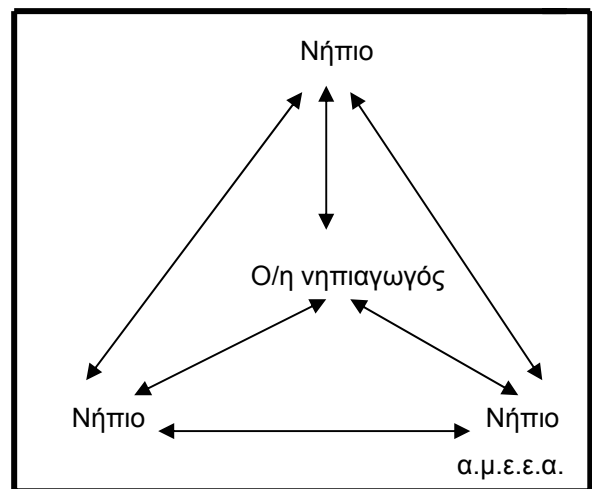
Προχωράμε στο σχεδιασμό ενός κοινού προγράμματος, γνωρίζοντας πως σημαντικό κομμάτι, θα πρέπει να έχει η παροχή "δυναμικής γνώσης"¹ που απαιτεί την ενεργή συμμετοχή όλων των νηπίων σε δραστηριότητες που τελικά αποτελούν βιωματικό χαρακτήρα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως κατακτούμε κάτι μόνο όταν το βιώνουμε και όχι όταν απλώς το εκτελούμε. Βιώνουμε κάτι που μας ενδιαφέρει, μας προκαλεί, μας συγκινεί, μας καθιερώνει στην ομάδα μας. Επομένως εκείνο που έχει σημασία για έναν/μια νηπιαγωγό που ενδιαφέρεται για τα παιδιά της ομάδας του/της, είναι να παρέχει τις δυνατότητες και να δημιουργεί συνθήκες για την παροχή κατάλληλων ερεθισμάτων, για καλλιέργεια ελεύθερου και ανοικτού πνεύματος σ' ένα περιβάλλον ισοτιμίας, συμπεριλαμβανομένου και του εαυτού του/της.

Με λίγα λόγια είναι σημαντικό η δημιουργία από τον/την νηπιαγωγό κατάλληλου περιβάλλοντος, που θα βοηθά και θα υποστηρίζει την ένταξη και ταυτόχρονα την ανάπτυξη των α.μ.ε.ε.α., μέσα στην κοινή ομάδα, ένα περιβάλλον κατάλληλο για την ανάπτυξη καλών διαπροσωπικών σχέσεων, με μια βιωματική προσέγγιση. Ο/η νηπιαγωγός, ως ισότιμο μέλος με τους προβληματισμούς που θέτει στην ομάδα, προσπαθεί να κρατήσει και να ενισχύσει την επικοινωνία μεταξύ των μελών της ομάδας, ώστε να μην χάσει την δυναμικότητά του κάποιο μέλος και κυρίως όταν πρόκειται για α.μ.ε.ε.α., προσπαθεί για την εδραίωση μιας επικοινωνίας απαλλαγμένης από εξουσιαστικές δομές. Ενισχύει κάθε έναν ξεχωριστά, δίνει κίνητρα αλλά και την πεποίθηση

¹ Κάτσιου-Ζαφρανά Μαρία ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ Θεσσαλονίκη Εκδοτικός οίκος Αδελφών Κυριακίδη α.ε. 2001 σελ. 175

να εργαστούν περισσότερο για δικό τους όφελος, αλλά και της ομάδας. Ο ρόλος τους στην ομάδα γίνεται περισσότερο σημαντικός επειδή είναι συμπληρωματικός των υπολοίπων. Μέσα από μια τέτοια επικοινωνία επιτυγχάνεται η συνεργασία των μελών. Τότε, αδιαμφισβήτητη η συνεισφορά του κάθε μέλους σε πληροφορίες είναι πολύτιμη για την επιτυχία και επίτευξη των στόχων που θέτει η ομάδα.

Ομαδική-συνεργατική
δραστηριότητα
Ο/η νηπιαγωγός ως ισότιμο
μέλος της ομάδας

Για την αντιμετώπιση των εξατομικευμένων αναγκών των παιδιών θα πρέπει να στηριχτούμε σε δυο μεταβλητές. Η μια μεταβλητή είναι ο χρόνος που αφιερώνεται για ένα γνωστικό αντικείμενο από τον εκπαιδευτικό και η δεύτερη μεταβλητή, ο χρόνος που απαιτείται από το παιδί να μάθει αυτό που του προσφέρεται (αποθήκευση της πληροφορίας). Όταν η απόσταση αυτών των δυο μεταβλητών είναι μικρή, τότε τα μηνύματα που παίρνει ο εκπαιδευτικός είναι ενθαρρυντικά. Σε διαφορετική περίπτωση οι δυσκολίες είναι περισσότερες, ποικιλόμορφες και πολυδιάστατες, ως προς τα πρόσωπα που καλούνται να εφαρμόσουν αυτό το πρόγραμμα.

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ (Ν.Τ.)

Σ' ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα παρέμβασης θεωρώ πως απαραίτητα είναι τα επιτεύγματα των Ν.Τ. Είτε πρόκειται για τηλεόραση, video, ηλεκτρονικό υπολογιστή, είτε φωτογραφική μηχανή. Κυρίως ο ηλεκτρονικός υπολογιστής (Η.Υ.) εκπέμπει μια μαγεία προς τα παιδιά, μέσα από την οποία δημιουργούνται δρόμοι επαφής προς αξιοποίηση. Ο Η/Υ είναι ένα μέσον που προσφέρει ταυτόχρονα εικόνα (οπτικό ερέθισμα) και ήχο (ακουστικό ερέθισμα). Επομένως το πεδίο επιρροής και επίδρασης στα παιδιά είναι ευρύ. Είναι ένα μέσο διαφορετικό από τα άλλα μέσα των Ν.Τ. , περισσότερο άμεσο, περισσότερο αλληλεπιδραστικό. Ο αλληλεπιδραστικός χαρακτήρας δεν περιορίζεται μόνο μεταξύ Η/Υ και παιδιών, αλλά και μεταξύ παιδιών-παιδιών και παιδιών-νηπιαγωγού.

“Τα οφέλη που προκύπτουν από την εισαγωγή των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην Εκπαίδευση μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, γεγονός που αναδεικνύει την αναγκαιότητα της πραγμάτωσής της, εντοπίζονται συνοπτικά στα παρακάτω σημεία:

- Όσο αφορά τους ίδιους τους μαθητές με ειδικές ανάγκες.

Η χρήση των ΤΠΕ συμβάλλει στην:

- α) υποκίνηση αυτών των μαθητών
- β) ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησής τους
- γ) κοινωνικοποίηση
- δ) ανάπτυξη εμπιστοσύνης για τις ικανότητές τους
- ε) ισόρροπη εξέλιξη του συνόλου της δυνατότητας που φέρουν
- στ) συνεχή επαφή με εκπαιδευτικά αγαθά όταν δεν μπορούν, λόγω της ιδιαιτερότητάς τους, να έχουν άμεση πρόσβαση σε αυτά
- ζ) συνεργατική μάθηση
- η) παροχή εκπαιδευτικών περιβαλλόντων που ενεργοποιούν πολλές αισθήσεις τους και επομένως το άτομο ως όλον.”¹

Ένα κατάλληλο λογισμικό μπορεί να κάνει τα παιδιά να βγάλουν προς τα έξω πράγματα που πολλές φορές μας εκπλήσσουν. Οι Ν.Τ. είναι ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια του/της νηπιαγωγού, με το οποίο μπορεί να ανοίξει νέους ορίζοντες στη μαθησιακή διαδικασία των παιδιών, αλλά το βασικότερο μπορεί να ανοίξει κώδικες επικοινωνίας όπως “το παράδειγμα ενός αυτιστικού παιδιού το οποίο, παρόλο που δεν μπορούσε να εκφραστεί και να επικοινωνήσει με τους δασκάλους, κατάφερε να διαβάξει με τους υπολογιστές.”² Από το παραπάνω παράδειγμα βγαίνει το συμπέρασμα πως με ένα κατάλληλο λογισμικό τα παιδιά μπορούν να βρουν το δικό τους ρυθμό, να αξιοποιήσουν τα ίδια τις ικανότητές τους, όταν όλοι τις έχουν αγνοημένες. Ακόμη ο Η.Υ. έχει “μεγαλύτερη υπομονή”, θα έλεγα ανεξάντλητη, τα παιδιά δεν τον φοβούνται, μα το κυριότερο, δίνει άμεσες επιβραβεύσεις(θετική ενίσχυση). Τα λάθη τους εντοπίζονται αμέσως. Την στιγμή ακριβώς που γίνεται κάποιο λάθος, ένα οπτικό ή ακουστικό ερέθισμα δίνει το λάθος την κατάλληλη χρονική στιγμή και στο συγκεκριμένο σημείο. Έτσι αξιοποιεί το λάθος αυτό η ομάδα, επεξεργάζεται τα δεδομένα που έχει και προχωρεί στη δημιουργία νέων καταστάσεων. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό από το γεγονός ότι αναγνωρίζει και προσπαθούν να ξεπεράσουν το λάθος κατ’ ιδίαν και όχι δημοσίως, προστατεύοντάς τα έτσι από κινδύνους λογοκρισίας ή επιπλήξεων απ’ την συνολική ομάδα της τάξης

¹ www.clab.edc.uoc.gr/etpe/main.htm

² Ράπτης Α- Ράπτη Α.. Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας. Αθήνα 2002. Σελ. 201.

“ Η ευθύνη των φορέων της αγωγής και της εκπαίδευσης είναι μεγάλη , εφόσον μάλιστα συνεχώς έρχονται στο φως της δημοσιότητας εκπαιδευτικές εφαρμογές που αποδεικνύουν ότι, με τις κατάλληλες παιδαγωγικές προσεγγίσεις και πρακτικές, μπορούν να αναδειχθούν λανθάνουσες δυνατότητες σε παιδιά, που φαινομενικά δεν έδειχναν να τις διαθέτουν και, γενικά, να κάνουν το δύσκολο ευκολότερο, το αδύνατο, δυνατό.”¹

¹ Ράπτης Α- Ράπτη Α.. Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας. Αθήνα 2002. Σελ. 200.

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ζούμε σε μια εποχή όπου όλα αλλάζουν με ραγδαίο ρυθμό. Η σύγχρονη πραγματικότητα καλεί και το νηπιαγωγείο και το σχολείο να πάρουν τη θέση τους, να διαδραματίσουν το ρόλο τους. Ένα ρόλο όμως διαφορετικό από εκείνο που μέχρι σήμερα γνωρίζαμε. Σε όλα τα νηπιαγωγεία / σχολεία βρίσκονται παιδιά με διαφορετικότητες. Αυτές προσδιορίζονται από τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμα, τις αξίες, τη θρησκεία, τις ιδέες, τις αναπηρίες κ.α. Το σχολείο είναι υποχρεωμένο να συνταιριάζει τα παραπάνω και να βρίσκει τη συνισταμένη τους.

Το κυρίαρχο σημείο, είναι η ανάπτυξη των προϋποθέσεων για μια ολόπλευρη ανάπτυξη, όσο το δυνατόν και ισόρροπη, σ' όλους τους τομείς της προσωπικότητας του παιδιού. Είναι ανάγκη να ανακαλυφθεί ο δρόμος που θα χρησιμοποιηθεί ώστε οι όποιες κοινωνικές ή προσωπικές συγκρούσεις να μην αποτελέσουν εμπόδιο για την ικανοποίηση αναγκών και ενδιαφερόντων του παιδιού. Είναι ανάγκη να ανακαλυφθεί ο δρόμος που θα το ωθήσει και θα το βοηθήσει στην ανακάλυψη θετικών στοιχείων, ικανοτήτων, θα το βοηθήσει να κατακτήσει τη γνώση (όχι απαραίτητα σχολική) και τελικά να την χρησιμοποιήσει και να την αναδείξει.

Το βασικό στοιχείο που επιβάλλεται να αξιοποιήσει ο/η νηπιαγωγός είναι αυτή η διαφορετικότητα των μελών μιας ομάδας. Είναι σαφές πως σε μια κοινωνική ομάδα δεν μπορεί να έχουν όλοι ταυτόσημες ικανότητες. Παρ' όλα αυτά συνυπάρχουν όλοι σε μια κοινωνική ομάδα, συνεργάζονται προσφέροντας ο καθένας κάτι από τις ικανότητές του. Επομένως τη διαφορετικότητα των ατόμων τη βιώνουμε όλοι καθημερινά. Έτσι ακριβώς σε μια ομάδα μαθητών υπάρχει η διαφορετικότητα μεταξύ των μελών της, προσδιοριζόμενη από πολλούς παράγοντες. Η διαφορετικότητα δεν αποτελεί πάντα αρνητικό παράγοντα για την ένταξη κάποιων ατόμων σε μια ομάδα. Ο/Η νηπιαγωγός έχει τη δυνατότητα μέσα από διαδικασίες βιωματικού χαρακτήρα, μέσα από δραστηριότητες ατομικές ή ομαδικές, να αφήσει να προσδιοριστεί αλλά και να καθιερωθεί η θέση κάθε μέλους. Συνήθως τη θέση του κάθε μέλους την προσδιορίζει και την κατέχει το ίδιο, με δικές του προσπάθειες. Στις περιπτώσεις όμως των αμεεα, οφείλει ο/η νηπιαγωγός να υποβοηθήσει, με διακριτικό τρόπο, αυτό το άτομο ώστε να καταλάβει κάποια θέση στην ομάδα, πάντα σύμφωνα με τις ικανότητές και δυνατότητές του.

Τα προβλήματα που προκύπτουν από τη διαφορετικότητα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με μια νέα προοπτική, από μια διαφορετική οπτική γωνία. Ο ρόλος του/της νηπιαγωγού, είναι ιδιαίτερα σημαντικός, ο τρόπος αντιμετώπισης της διαφορετικότητας του παιδιού, με όποια έννοια προσδίδεται σ' αυτόν τον όρο, είναι καθοριστικός και επηρεάζει άμεσα τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης και της μάθησης. Αν δοθούν οι κατάλληλες ευκαιρίες και αξιοποιηθούν οι όποιες εμπειρίες του παιδιού, μπορεί ο/η νηπιαγωγός να ελπίζει στη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων στην ανάπτυξη του παιδιού. Σ' αυτή τη προσπάθεια, σε όποιες παρεμβατικές διαδικασίες, βασικό στοιχείο είναι και το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού, το οποίο σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να μείνει αμέτοχο. Αυτό σημαίνει ένα ευέλικτο αναλυτικό πρόγραμμα, με καθημερινό σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πράξης, συχνή αξιολόγηση τόσο του προγράμματος αλλά και των αποτελεσμάτων των παρεμβατικών διαδικασιών και τέλος η συνεχής επιμόρφωση και αυτομόρφωση του δασκάλου.

Ο Howard Gardner, στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, εισήγαγε τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης (multiple intelligences) από το 1983. Αυτή είναι μια ψυχολογική

θεωρία για το μυαλό. Ο Gardner στηρίζει τη θεωρία του σε μελέτες που σχετίζονται με την αναπτυξιακή πορεία του παιδιού, σε απόψεις που έχουν σχέση με τη γνώση, σε εμπειρίες από τραυματισμούς εγκεφάλου ατόμων και σε ψυχολογικές θεωρίες και προσεγγίσεις. Είναι γνωστό πως τα περισσότερα tests νοημοσύνης εξετάζουν και μετρούν τη γλώσσα και τη λογικομαθηματική σκέψη ενός ατόμου. Αυτά όμως σύμφωνα με τον Gardner αποτελούν μόνο δύο από τα οκτώ είδη νοημοσύνης. Υπολείπονται άλλα έξι που είναι η μουσική (Musical), η χωρική (Spatial), η σωματική (Bodily), η διαπροσωπική (Interpersonal), η ενδοπροσωπική (Intrapersonal), και η φυσιοκρατική (Naturalistic). Αυτές είναι οι οκτώ κύριες περιοχές στις οποίες οι άνθρωποι έχουν ειδικές δεξιότητες και τις ονομάζει intelligences.

Οι έρευνα που πραγματοποίησε ο Gardner (και συνεχίζεται) ήταν μια απάντηση στην εργασία του Alfred Binet που είχε κάνει στην Γαλλία γύρω στο 1900, από την οποία εργασία οδηγήθηκε στα tests νοημοσύνης. Αυτά τα tests εξετάζουν κυρίως δυο τομείς της νοημοσύνης, τον λεκτικό και τον λογικομαθηματικό. Αν κάποιος πάει καλά σ' αυτούς τους τομείς θεωρείται πως είναι "ευφυής".

Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης προτείνει ότι υπάρχουν και άλλα μέτρα της νοημοσύνης εκτός απ' αυτά τα δύο. Στο σημείο αυτό ο Gardner διαπιστώνει δυο αξιώσεις. Η πρώτη αξίωση είναι ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν μέχρι ενός βαθμού όλες τις νοημοσύνες (intelligences). Η δεύτερη αξίωση είναι ότι λόγω των γενετικών μας καταβολών, αλλά και του περιβάλλοντος που ζούμε, κανένας άνθρωπος δεν έχει ακριβώς την ίδια ανάπτυξη των intelligences, ακόμα και οι ομογενείς δίδυμοι, επειδή η εμπειρία τους είναι διαφορετική. Σε μερικούς όμως είναι περισσότερο ανεπτυγμένες κάποιες, από άλλες υπολειπόμενες. Είμαστε όμως όλοι ικανοί να βελτιώσουμε τις δυνατότητές μας, ανάλογα με τις συνθήκες όπου ζει το άτομο και τα ερεθίσματα που δέχεται.

Η πολλαπλή νοημοσύνη δεν αποτελεί έναν στόχο αλλά είναι ένα εργαλείο. Ένα εργαλείο που αξιοποιείται ώστε ο μαθητής να μάθει να χρησιμοποιεί τη γνώση στις νέες καταστάσεις. Μέχρι τώρα στόχος ήταν το παιδί να απομνημονεύει τη γνώση και κατόπιν να την αναπαράγει σε δεδομένες απαιτήσεις, με την αδυναμία όμως να την χρησιμοποιήσει σε νέες καταστάσεις. Με την θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης ένα θέμα μπορεί να εξεταστεί, να "διδασθεί", να επεξεργαστεί από πολλές απόψεις, ενεργοποιώντας τα διαφορετικά intelligences. Στο κομβικό αυτό σημείο βρίσκεται ο/η νηπιαγωγός που θα πρέπει να ψάξει να βρει το σημείο προσέγγισης που είναι κατάλληλο για κάθε παιδί. Σημείο προσέγγισης πάνω στο οποίο θα εργαστεί όχι μόνο μια στιγμή, αλλά συνέχεια, μέχρι την απόκτηση των κατάλληλων στρατηγικών για την απόκτηση της γνώσης. Έτσι π.χ. μπορεί τα μαθηματικά ή η ανάπτυξη της μαθηματικής σκέψης γενικότερα, να αναπτυχθεί μέσα από τη μουσική, από μουσικές δραστηριότητες. Επίσης μέσα από τη μουσική μπορεί να αναπτυχθούν και άλλες δραστηριότητες που έχουν σχέση με "την τέχνη του λόγου, τις κοινωνικές σπουδές, τις θετικές επιστήμες, τη φυσική αγωγή, τις εικαστικές τέχνες, τη θεατρική αγωγή."¹ Σήμερα με την έκρηξη της γνώσης, ένα άτομο που εκπαιδεύεται, θεωρείται ότι μπορεί να γνωρίζει πολλά γνωστικά αντικείμενα, αλλά αν αυτό δεν συμβαίνει πρέπει να γνωρίζει πώς να ανακαλύπτει και πώς να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες, πώς να χρησιμοποιεί την εμπειρία.

" Η πολλαπλή προσέγγιση της διδασκαλίας βασίζεται στη βαθιά αίσθηση για κοινωνική δικαιοσύνη και στην πεποίθηση ότι όλα τα παιδιά πρέπει να έχουν ευκαιρίες για να πετύχουν με το δικό τους τρόπο. Η θεωρία για την πολλαπλή νοημοσύνη φαίνεται να είναι η καλύτερη απάντηση στην κοινωνική αδικία. Εξασφαλίζει ένα πλαίσιο δράσης στο οποίο μπορούν να επεκταθούν τα ταλαντούχα και προικισμένα παιδιά, καθώς και αυτά που χρειάζονται κάποιου είδους υποστήριξη. Ο κοινός σκοπός είναι να αναπτύξει κάθε μαθητής τη μέγιστη ικανότητά του. Η πολλαπλή νοημοσύνη παρέχει το πλαίσιο, το οποίο θα του εξασφαλίσει κάτι τέτοιο και το οποίο θα υποστηριχτεί από την ανάπτυξη του αναλυτικού Προγράμματος."²

¹ Α. Παπαζάρης, Κ. Πατσανζόπουλος, Μ. Μαγιάλου. Διαθεματικές δραστηριότητες με άξονα τη μουσική. Εκδόσεις Δίπτυχο Αθήνα 2003 Σελ. 7,8,9,10.

² Πολλαπλή νοημοσύνη-Μεταφράσεις άρθρων. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. Λευκωσία, Μάρτιος 2000.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η πολιτεία γενικότερα και το ΥΠΕΠΘ ειδικότερα χρειάζεται και απαιτείται να στηρίξουν με όσα μέσα απαιτούνται τα τμήματα ένταξης, και να προχωρήσουν άμεσα στη δημιουργία νέων τμημάτων, αρχής γενομένης από τα νηπιαγωγεία, στελεχώνοντάς τα με καταρτισμένους νηπιαγωγούς. Τα ήδη υπάρχοντα, να τα εξοπλίσουν με κατάλληλα υλικοτεχνικά μέσα, κυρίως με υλικό νέων τεχνολογιών.

Αν θέλουμε να μιλάμε για πρώιμη παρέμβαση και για τα θετικά της, αυτή πρέπει να αρχίσει από τα νηπιαγωγεία. Άλλωστε γνωρίζουμε όλοι από τον χώρο των ερευνών, πως η πρώιμη παρέμβαση, μπορεί να προσφέρει στα παιδιά μια καλύτερη ζωή, πιο ανθρώπινη, αφού μπορεί να βελτιώσει σημαντικά την συμπεριφορά τους, τις ικανότητές τους, μπορεί να τα αναδείξει μέσα στην κοινωνία, προσφέροντάς τους την θέση που μπορούν να έχουν και τους αρμόζει. Επομένως μπορεί να μειώσει και το κοινωνικοοικονομικό κόστος γι' αυτά τα άτομα, αφού θα μπορέσουν να σταθούν στην κοινωνία, στο χώρο της εργασίας, εφόσον μειώνοντας την εξάρτησή τους από φορείς και την αποϊδρυματοποίησή τους χρειάζονται λιγότερες υπηρεσίες ειδικής αγωγής.

Καλό θα ήταν να ενισχύονταν ο θεσμός των τμημάτων ένταξης, έτσι ώστε και παιδιά που φοιτούν ακόμα και σε ειδικά σχολεία, να φοιτήσουν στα τμήματα ένταξης. Η αρχή επιβάλλεται να γίνει από τα νηπιαγωγεία, αν μιλάμε για πρώιμη παρέμβαση, με καθιέρωση της υποχρεωτικής προσχολικής αγωγής. Επιπλέον καλό θα ήταν όλοι οι φορείς και μεις οι δάσκαλοι, να σκεφτόμασταν την επέκταση του θεσμού του νηπιαγωγείου μέχρι και την πρώτη τάξη του δημοτικού σχολείου. Άλλωστε αυτό δεν είναι κάτι ξένο, όταν σήμερα, το νήπιο του τμήματος ένταξης μπορεί να φοιτήσει περισσότερο χρόνο σ' αυτό, χωρίς βέβαια να έχει την ίδια ομάδα. Αλλά πρέπει να ενταχθεί σε μια άλλη, που ουσιαστικά καλούμε αυτό το παιδί να ξαναρχίσει από την αρχή. Με την παραπάνω επέκταση, το εντάξιμο παιδί μέσα στην ίδια ομάδα όντας, συνεχίζει σε ένα άλλο επίπεδο μαθησιακά και κοινωνικά, και ότι κατέκτησε μέχρι εκείνη τη στιγμή το βοηθούμε να το αμβλύνει

Στη σημερινή πραγματικότητα καλείται ο εκπαιδευτικός να στηρίξει τα α.μ.ε.ε.α., στην μικρή κοινωνία της τάξης αλλά και ευρύτερα στην κοινωνία, δίνοντας καθημερινά ένα κομμάτι από τον εαυτό του, την ψυχή του, που σε μερικές περιπτώσεις ξεπερνά ακόμη και τα όρια των υποχρεώσεών του. Ο αγώνας είναι δύσκολος μέσα σε αντίξοες συνθήκες. Απαιτείται έστω και κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, να αναδιαπαιδαγωγηθεί, βλέποντας και αντιμετωπίζοντας τα πράγματα μέσα από μια διαφορετική γωνία, όπου το κέντρο θα είναι τα α.μ.ε.ε.α. και οι οικογένειές τους. Χρειάζεται και απαιτείται μια συνεχής επιμόρφωση και αυτομόρφωση στην υπηρεσία της κοινωνίας και όσων τον έχουν ανάγκη, πνεύμα ανησυχίας, διερευνητικότητας, τόλμης και διορατικότητας

Η ποιότητα ζωής των ατόμων με ειδικές ανάγκες, η αξιοπρέπεια, ο σεβασμός στην προσωπικότητά τους και τέλος-τέλος η ανθρώπινη υπόστασή τους, δεν έρχονται ούτε επιβάλλονται με νομοθετικά διατάγματα. Δεν φτάνει να φερόμαστε με αξιοπρέπεια. Το σημαντικό είναι να νιώσουμε το βαθμό της δικής μας αυτο-αξιοπρέπειας και μέσα απ' αυτήν να μπορέσουμε να πλησιάσουμε τα παιδιά αυτά. Τα μεγάλα λόγια και οι ωραίες κουβέντες, προσφέρουν καλό, μόνο όταν ξεκινούν από μας και στην πορεία τους προς τους άλλους, μας παρασύρουν μέσα τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κάτσιου-Ζαφρανά Μ. Εγκέφαλος και εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη. Εκδοτικός οίκος Αδελφών Κυριακίδη. 2001.
2. Παπαζάρης Α., Πατσαντζόπουλος Κ., Μαγιάλου Μ. Διαθεματικές δραστηριότητες με άξονα τη μουσική. Αθήνα. Εκδόσεις Δίπτυχο. 2003.
3. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. Πολλαπλή νοημοσύνη-Μεταφράσεις άρθρων. Λευκωσία 2000
4. Ράπτης Α.- Ράπτη Α. Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας. Τόμος Α. Αθήνα 2002.
5. Τζόνσον Β.-Βέρνερ Ρ. Οδηγός ανάπτυξης για προβληματικά παιδιά. Αθήνα. Εκδόσεις Καστανιώτη 2002.
6. <http://disabled.gr/gr-arts/29praktikhaskhsh.html>
7. http://pzweb.harvard.edu/PIs/HG_MI_after_20_years.pdf
8. www.clab.edc.uoc.gr/etpe/main.htm